

використаний новий підхід, викладений у даній статті. Цей підхід заснований на точному техніко-економічному розрахунку мінімального необхідного рівня енергозабезпеченості, порівняння його з допустимими енерговитратами і оптимізацією використання додаткових джерел енергії.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з адаптацією запропонованого підходу для планування використання інших ресурсів, використовуваних рекреаційними комплексами для вирішення завдань оптимального ресурсозбереження.

Література

1. Потаев Г.А. Рекреационные ландшафты: охрана и формирование / Г.А. Потаев. – Минск: Універсітэцкае, 1996. – 160 с.
2. Wilson S. F., Hamilton D. A Strategy to Manage Backcountry Recreation in Relation to Wildlife and Habitas / S. F. Wilson, D. Hamilton // Ecologic Research Report. - 2005. - No. 28. - P. 3 - 11.
3. Шувалов В.М. Совершенствование архитектурной организации придорожных рекреационных комплексов: дисс. канд. архитект.: 18.00.02 / Шувалов, Василий Максимович. - М., 2007. - 291 с.
4. Алгоритм формирования региональных программ энергосбережения [Консультативная программа IFC в Европе и Центральной Азии]. - М.: ОАО «Объединение ВНИПИЭнергопром», 2010. - 64 с.
5. Волков А. Н. Разработка системы устойчивого энергоснабжения рекреационного региона на основе возобновляемых источников энергии (на примере горноклиматического курорта "Красная Поляна"): дисс. канд. техн. наук: 05.14.08 / В.А. Николаевич. - Сочи, 2002.- 180 с.
6. Мараховский А. В. Применение современных цифровых технологий для энергосбережения в курортно-рекреационной сфере / А. В. Мараховский: Матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції ["Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою"], (Бердянськ, 15-16 вересня 2006 р.). - Бердянськ: АУТ "АРИУ", 2006.- С. 15-17.
7. Wang J.-L. A Research on How to Effective Apply the Enterprise Resource Planning (ERP) in the Recreational Service Organizations / Jui-Lin Wang // Technology Management Critiques. - 2008. - Vol.1, №1. – P. 1 – 9.
8. Umble E.J., Haft R.R., Umble M.M. Enterprise resource planning: Implementation procedures and critical success factors / E.J. Umble, R.R. Haft, M.M. Umble // European Journal of Operational Research. - 2003. - 146. - P. 241 - 257.
9. Лемешев М. Я., Щербина О. А. Оптимизация рекреационной деятельности / М. Я. Лемешев, О. А. Щербина. - М.: Экономика, 1986. - 160 с.

330.43:338.27:339.9

*Пирог О.В., к.е.н., доцент,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара*

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО
ВИЗНАЧЕННЯ ЙМОВІРНОСТІ ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

На початку ХХІ ст. керівництвом України було прийнято стратегічне рішення щодо переходу країни на інноваційно-інвестиційну модель економічного розвитку. У виступі зі щорічним посланням до Верховної Ради «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2011 році» В. Янукович визначив перспективне завдання для країни: «Україна – це країна – лідер» [1], базиси для якого створить модернізація економіки країни із залученням промислово-індустріального та наукового потенціалів.

Запроваджений Президентом України курс на здійснення реформ, відповідно до Програми економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», визначив своїм пріоритетом побудову сучасної, стійкої, відкритої й конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки. Реалізація цього завдання вимагає здійснення цілеспрямованої структурної перебудови промисловості України, що сприятиме закріпленню позитивної економічної динаміки посткризового відновлення та побудові прогресивної моделі економічного зростання.

Проблеми економічного розвитку України постають перед державними керівниками, науковцями та підприємцями протягом усього періоду незалежності країни. Дослідженням та вирішенням питань щодо траєкторії «випереджаючого» економічного розвитку України та забезпечення виходу країни на рівень європейських країн займаються такі вітчизняні вчені – економісти: В.М. Гесць, Б.Є. Кваснюк, Є.М. Лібанова, В.П. Семиноженко, Н. Тарнавська, Л.І. Федулова, А.А. Чухно та інші.

Мета статті – дослідити економічний розвиток України у динаміці (за період 2000-2010 рр.), провести порівняльний аналіз з рівнем економічного розвитку Європейського Союзу та спрогнозувати можливість виходу України на рівень економічного розвитку країн Європейського Союзу.

Україна може претендувати на відповідне місце серед розвинених країн світу лише у тому випадку, якщо їй вдасться досягти певного рівня інноваційно-соціального розвитку, який би сприяв відродженню економіки на рівні постіндустріальної епохи [2, с. 67].

Обрана модель економічного розвитку забезпечила країні з 2000 р. економічне зростання зі середньорічними темпами у 8,4% (за 2000-2004 рр.) та досягнення піку економічного зростання у 2004 р. (12,1%) за весь період існування незалежної України.

Оцінка темпів росту ВВП в розвинутих країнах, проведена спеціалістами Інституту економічного прогнозування НАН України, свідчить про те, що мінімальними темпами економічного зростання є темпи приросту ВВП на рівні 2,2%, середніми темпами приросту ВВП є 2,6%, максимальними темпами приросту ВВП є 4,1% [3]. Згідно з цими даними, в останні роки (2000 – 2008 рр.) світова економіка переживає низькі темпи економічного зростання, головними причинами цього є: швидке зростання чисельності населення, низький дохід на душу населення, низька продуктивність праці, низький рівень заощаджень, низький рівень інвестування в фізичний та людський капітал. Згідно з прогнозами розвитку світової економіки на довгострокову перспективу, темпи економічного зростання в розвинутих країнах становитимуть близько 2,5% на рік [4, с.93].

Світовий досвід показує, що задовільним, як з точки зору держави, так і з точки зору її громадян, є щорічне зростання ВВП на душу населення на рівні 4-6% [5, с. 17]. Якщо порівнювати реальні темпи економічного зростання України з темпами провідних країн світу, то темпи економічного зростання країни за період 2000 – 2009 рр. були вище більше у 3 рази (4,79% в середньому за період), ніж у таких розвинених країнах світу, як США – 1,7%, Японія – 0,6%, ЄС-27 – 1,5% [6]. У той же час, якщо порівнювати реальні темпи економічного зростання України з темпами країн, які в останні роки взяли курс на забезпечення прискореного розвитку економіки (Китай – 11,5%, Польщі – 6,5%, Росії – 7,2%, Індії – 7,9%, Аргентини – 8,3%, Чилі – 5,4%, Колумбії – 6,6%, Венесуели – 7,9%), темпи економічного зростання країни за даний період нижчі у 2 – 4 рази.

З початком світової фінансової кризи, яка негативно позначилась на економічному розвитку всіх країн світу, Україна опинилась в колі країн, темпи падіння яких були найбільшими та знаходились під загрозою дефолту. Навіть, Греція, яка протягом 2008-2011 рр. постійно знаходиться на межі дефолту, в останні роки не мала таких високих темпів падіння економіки (-2,0% у 2009 р. та -4,5% у 2010 р.) [6], як Україна (-14,8% у 2009 р.) [7] (рис. 1).

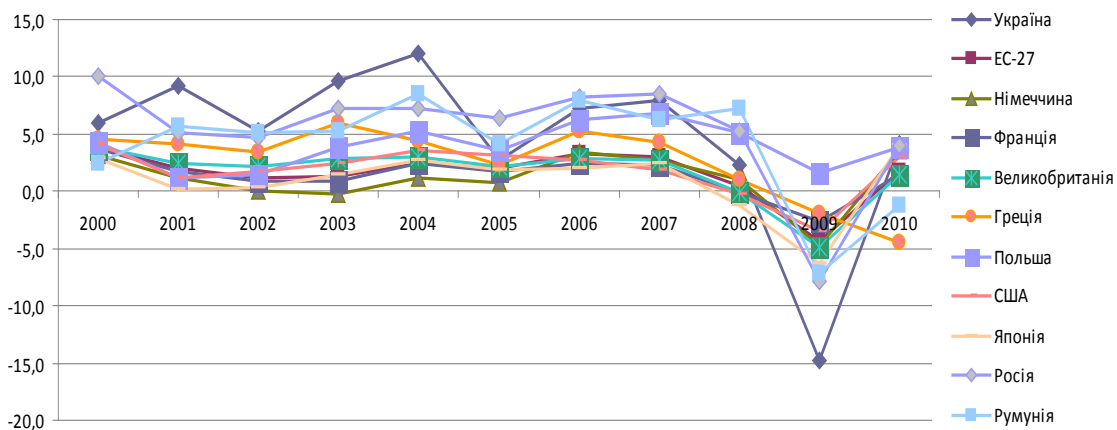

Рис. 1. Динаміка реальних темпів економічного зростання України та країн світу за 2000- 2010 рр., у % до попереднього року*

*Складено автором за даними [6; 7]

Розвиток української економіки «наздоганяючого» типу переважно було пов'язано з використанням екстенсивних факторів, які обмежені власними можливостями. Наслідком економічного зростання протягом 2000-2004 рр. були зміни в економіці України (особливо у

промисловості), які носили деструктивний характер [8, с.41] у подальший період нестабільності (2005- 2009 рр.).

Зростання економіки України носить хаотичний характер, тоді як розвинені країни світу характеризуються стохастичним зростанням, що відбувається в результаті дотримання принципів сталого розвитку. Незважаючи на перехід на інноваційно-інвестиційну модель економічного розвитку, основу якої складають інновації та інвестиції в високотехнологічних галузях (виробництвах), до цього часу у структурі національної промисловості зберігається домінування старих технологічних укладів та виробництва продукції з низькою доданою вартістю. Таке економічне зростання України не має позитивного впливу на економічний розвиток країни, в цілому, та рівні добробуту населення.

Темпи економічного зростання вищі за темпи розвинутих країн не забезпечують Україні рівень ВВП на одну особу аналогічний цим країнам. Так, якщо рівень ВВП на одну особу в середньому по ЄС-27 у 2010 р. був 24500 євро [6], то в Україні – в 10 раз менше (2386,3 євро). Рівень ВВП на душу населення серед 27 країн – членів Європейського Союзу має розрив у 16,6 разів між максимальним (Люксембург) та мінімальним значенням. Так, мінімальний рівень ВВП на душу населення мають Болгарія (4600 євро у 2009 р.) та Румунія (5700 євро у 2010 р.) [6]. Однак, навіть порівняно з цим країнами рівень України у 2-3 рази менший.

У ході дослідження була здійснена оцінка можливості України наздогнати темпи економічного зростання провідних країн світу та перейти на випереджаюче зростання. В якості бази для порівняння були обрані країни – члени Європейського Союзу, оскільки серед стратегічних завдань України є вступ до Європейського Союзу та країна має відповідати європейським стандартам. Отже, сутність завдання полягає у визначенні темпів економічного зростання та періоду, за який Україна може вийти на європейський рівень ВВП на душу населення з урахуванням темпів зростання ЄС.

Прогнозовані середньорічні темпи економічного зростання розраховуємо за формулою геометричної прогресії (1):

$$TP_{cp}^1 = \sqrt[n]{\frac{ВВП_0^e \cdot (TP_{cp}^e)^n}{ВВП_0^1}}, \quad (1)$$

де TP_{cp}^1 – середньорічні темпи економічного зростання 1-ої країни, у %;

TP_{cp}^e – середньорічні темпи економічного зростання еталонної країни, у %;

$ВВП_0^1$ – базовий рівень валового внутрішнього продукту на душу населення 1-ої країни, грош. од. на 1 особу;

$ВВП_0^e$ – базовий рівень валового внутрішнього продукту на душу населення еталонної країни, грош. од. на 1 особу;

n – кількість років у періоду, за який здійснюється прогнозування темпів економічного зростання для 1-ої країни на базі еталонної країни.

Середньорічні темпи економічного зростання країн, що включені в дослідження, розраховуються за формулою середньозваженої величини, використовуючи показники попередніх років (2000-2010 рр.).

У ході дослідження в якості еталону було обрано ВВП на душу населення ЄС-27 та Румунії:

за базовий рівень ВВП на душу населення ($ВВП_0^e$) обрано рівень ЄС-27 станом на 2010 р. (24500 євро) при збереженні середньорічних темпах економічного зростання (TP_{cp}^e) 1,5%;

за базовий рівень ВВП на душу населення ($ВВП_0^p$) обрано рівень Румунії станом на 2010 р. (5700 євро) при збереженні середньорічних темпах економічного зростання (TP_{cp}^p) 3,34%.

Обрання саме таких еталонів – ЄС-27 та Румунія обумовлено концептуальними засадами зовнішньоекономічної стратегії України. Генеральною лінією української політики у близькій перспективі визначено активну цілеспрямовану інтеграцію у європейську спільноту на основі істотних трансформацій соціально-економічного і соціально-політичного типу [9, с. 16]. Румунія була інтегрована до ЄС під час останньої хвилі розширення (2007 р.) та за структурою економіки подібна до структури економіки України.

Об'єктивність розрахованих середньорічних темпах економічного зростання еталонних країн (ЄС-27 – 1,5% та Румунія – 3,34%) та ймовірність досягнення самих таких рівнів підтверджують

результати останніх досліджень та прогнози міжнародних організацій. Так, за прогнозами Світового банку [10], у 2012 р. економічне зростання країн, що розвиваються, становитиме 5,4%, розвинених країн (з високим рівнем доходів) – 1,4% та країн Єврозони – 3,2%. Сповільнення темпів економічного зростання в Європейському Союзі обумовлено борговими проблемами Єврозони, інфляційним тиском та, як наслідок, скороченням потоків капіталу.

Ймовірність настання одного з сформованих варіантів, для яких основним критерієм реалізації виступає темп зростання економіки країни, була розрахована на підставі реальних темпів зростання економіки України за період 2000 – 2010 рр.

Результати здійснених розрахунків наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Перспективи України виходу на європейський рівень ВВП на душу населення

Варіант	Період, роки	Щорічні темпи зростання, у %	Прогнозований рівень ВВП на душу населення, євро / 1 особу	Ймовірність, у %
можливість наздогнати ЄС-27 ($TP_{cp}^e = 1,5\%$)				
1 варіант	10 – 15	18,5 – 28,2	28 545,5 – 30 812,3	0,0
2 варіант	25 – 30	9,7 – 11,4	35 900,1 – 38 750,8	9,0
3 варіант	35 – 40	7,6 – 8,5	41 828,0 – 45 149,4	18,0
4 варіант	45 – 55	5,9 – 6,9	48 734,7 – 56 781,9	18,0
5 варіант	60 – 65	5,2 – 5,4	61 290,8 – 66 157,9	28,0
можливість наздогнати Румунію ($TP_{cp}^p = 3,34\%$)				
1 варіант	5	22,9	6 717,6	0,0
2 варіант	10 – 15	9,5 – 12,7	7 916,9 – 9 330,4	9,0
3 варіант	20 – 30	6,3 – 7,9	10 996,2 – 15 273,2	18,0
4 варіант	35 – 40	5,6 – 5,9	17 999,9 – 21 013,5	28,0

Таким чином, враховуючи ймовірність настання певного рівня темпів зростання, реалістичними серед варіантів є два: 5 варіант відносно країн ЄС при темпах – 5,2 - 5,4 % та 4 варіант відносно Румунії при темпах 5,6 - 5,9 %. Порівняємо розраховані темпи зростання економіки з темпами, що заплановані виконавчою владою в стратегічних документах. Так, за звітами Міністерства економічного розвитку та торгівлі [11], економічне зростання станом на 2011 р. становить 5%. Якщо розрахувати реальні, середньорічні темпи економічного зростання України за даними Державного комітету статистики України [7] за період 2000 - 2010 рр., то вони становлять 4,7%. За розрахунками В. Гейця, для скорочення «до прийнятних меж» відставання нашої держави від розвинутих країн за рівнем ВВП на душу населення необхідно забезпечити середньорічні темпи економічного зростання близько 6% на рік [4, с.93]. За прогнозами Міністерства економічного розвитку та торгівлі [11], для виходу України на траєкторію сталого розвитку необхідні реальні, середньорічні темпи економічного зростання ВВП на рівні 6-8%.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що виконати амбітне завдання – увійти до десятки розвинутих країн світу до 2020 р., яке поставлено вищим керівництвом країни, Україна може лише за умов надзвичайно високих темпів економічного зростання, що призведе до «перегріву» національної економіки, виснаження трудових й природних ресурсів. У той же час досягти таких темпів економічного зростання Україна не може за сучасного стану основних засобів, рівня інвестування економіки та технологічного розвитку.

Сучасні тенденції постіндустріального типу економічного розвитку провідних країн світу свідчать про те, що для забезпечення випереджаючого типу економічного зростання економіки України необхідно створювати сприятливі умови щодо формування та розвитку високотехнологічних галузей (виробництва) та кластерів «економіки знань».

Література

1. Виступ Президента України Віктора Януковича із щорічним посланням до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2011 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.president.gov.ua – Офіційне представництво Президента України.
2. Перехідна економіка: підручник / В.М. Гець, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін.; за ред. В.М. Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.
3. Довбняк Т.Ф. Циклічність української економіки в 2000-2008 роках / Т.Ф. Довбняк // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1 (91). – С. 65-72.

4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. В.М. Гейця. – К.: Інститут економічного прогнозування НАНУ; Фенікс, 2003. – 1008 с.
5. Манцуров І.Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни / І.Г. Манцуров. – К.: КНЕУ, 2006. – 392 с.
6. Key figures on Europe – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011 – 173 p.
7. Статистичний щорічник України за 2010 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2011. – 560 с.
8. Геєць В. Трансформаційні преобразования в Украине: переосмысливая пройденное и думая о будущем / Геєць В.М. // Общество и экономика. – 2006. – №3. – С. 23-53.
9. Концептуальні засади зовнішньополітичної стратегії України / за ред. О.В. Литвиненко, К.А. Кононенко. – К.: НІСД, 2011. – 30 с.
10. Світовий банк прогнозує уповільнення темпів зростання світової економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org/globaloutlook
11. Ключев А. Майбутнє України: глобальні виклики та можливості / А. Ключев // Дзеркало тижня. – 2011. – №35. – С. 1-8.

378

*Дєєва Л.Г., ст. викладач,
Донецький національний технічний університет*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Освіта як цілеспрямований процес збагачення особистості й груп людей фундаментальними та прикладними знаннями, що відповідають сучасному рівню розвитку, охоплює цілу систему відносин, що складаються між державою і особистістю, між державою і освітніми установами, між роботодавцями та вищими навчальними закладами. Унікальність вищої освіти полягає у тому, що вона одночасно виступає суб'єктом ринкової економіки і соціальним інститутом, що виконує функцію чинника соціально-економічного розвитку суспільства. Сфера вищої освіти, функціонуючи поряд з іншими сферами, перебуває в тісному взаємозв'язку із суспільством та економікою. І як будь який суб'єкт господарювання орієнтується на отримання прибутку та збільшення попиту на свої послуги. А як соціальний інститут — прагне знайти розумний підхід до аналізу альтернативних варіантів задоволення своїх і суспільних потреб, і їхнього сполучення.

Зазвичай суб'єкти господарської діяльності при обранні напрямку свого розвитку та розподілу наявних ресурсів орієнтуються на загальнолюдські розум і логіку. Від того, наскільки ефективно розвивається вища школа й розв'язує поставлені перед нею завдання залежить успіх економіки в майбутньому. Отже, на вищій школі лежить надзвичайно важливе завдання і поведінка всіх її суб'єктів, а саме вищих навчальних закладів, студентів, роботодавців, має бути вельми раціональною.

З 1991 по 2010 роки кількість осіб, що навчаються у вищих навчальних закладах збільшилася на 54% [1]. Також спостерігається зменшення кількості навчальних закладів I-II рівнів акредитації та збільшення більш ніж у 2 рази ВНЗ III-IV рівнів. Одночасно з цим відбувається постійне збільшення фінансування сфери вищої освіти. У 2005 році загальні видатки на фінансування вищої освіти збільшилися у 3,5 рази відносно аналогічних у 2000, а згодом майже у 2 рази у 2009 році, та потім ще на 10% у 2011 [2;3]. Таким чином, видатки на вищу освіту склали 2,3 % валового внутрішнього продукту [4, с. 3].

Варто зауважити, що одночасно з зазначеними процесами потреба підприємств у працівниках з 2005 року зменшилася у 3 рази, а необхідність у кваліфікованих фахівцях у 2010 році зменшилася на 45% порівняно [5]. При цьому загальна кількість безробітних склала 1 785,6 тис. осіб., з них більш ніж 15% мають вищу освіту [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що вітчизняна вища освіта розвивається дуже активно, проте не дуже раціонально. Тобто діяльність вищої школи не спрямована на максимальне задоволення потреб економіки у кваліфікованих фахівцях, що призводить до соціального напруження у суспільстві та падіння соціально-економічних показників держави. Зростання об'ємних показників, яке викликано розширенням доступу до освіти та масовим прагненням до продовження навчання, не відповідає потребам ринку праці, породжуючи безробіття. Такий стан речей наштовхує на думку, що всі суб'єкти вищої школи діють нібито наважання та не володіють інформацією про сучасний стан речей у економіці, про попит та пропозицію на ринку праці, про існуючу структуру трудових ресурсів, і, більш того, зовсім не усвідомлюють наслідків прийнятих рішень. Майбутні студенти, обираючи спеціальність, не замислюються над тим, чи затребувана вона, роботодавці витрачають